

лен анализ основных подходов к изучению стрессоустойчивости, раскрыта суть понятия, определена структура профессиональной стрессоустойчивости.

Ключевые слова: стресс, профессиональная стрессоустойчивость, социэкономические профессии

The article is devoted to the study of occupational stress as high quality professionals socionomic professions. The analysis of the main approaches to the study of stress, revealed the essence of the concept, defined the structure of occupational stress.

Key words: stress, professional stress resistance, socionomic profession.

Завадська Т.В.

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статті розглянуті особливості професіональної діяльності педагога - вихователя дошкільного навчального закладу та вимоги до особистості вихователя. З'ясована сутність процесів самореалізації та самоздійснення у професії як свідома діяльність до постійного саморозвитку, що є необхідною професійною якістю вихователя.

Ключові слова: вихователь, професійна діяльність, професійне самоздійснення.

Постановка проблеми. Професія педагога, вихователя - одна з самих найдавніших на землі; змінюються умови та засоби виховання, але незмінним залишається основне призначення вчителя – виховати молоду людину на потребу суспільства. Сучасне суспільство змінило акценти стосовно престижності професійної праці. Вчитель та вихователь системи державної освіти не займають високих рейтингів «в таблиці про ранги», не мають достатньої соціальної підтримки з боку держави, але ця професія є і завжди буде самою розповсюдженою та потрібною. З іншого боку, сучасний стан суспільства сприяє розвитку системи приватних дитячих садків, повертається система гувернанток та домашніх вихователів, тобто в суспільстві **актуалізується** потреба у таких професіях, **актуалізуються** питання рівня професіоналізму та його якості.

Зміст поняття професіоналізму пов'язаний зі знаннями, вміннями, навичками, що необхідні особистості для досягнення високого рівня майстерності у професії. Але професійна ефективність та шляхи її досягнення невід'ємні від самої особистості, її внутрішнього потенціалу, готовності до особистісного зростання та вдосконалення. І, насамперед, в зв'язку з різноманіттям ринку праці, більш актуальними стають якості людини, які вказують на її можливості

повністю професійно розкритися, сприяють професійному зростанню та професійному самоздійсненню. Високий професіоналізм людини стає не тільки джерелом її матеріального існування, але й джерелом духовного росту, сферою реалізації особистісних прагнень, професійної компетентності, повної самореалізації у житті та професії.

Основною *метою* роботи є аналіз специфіки професії педагога-вихователя дошкільного освітнього закладу, що, можливо, визначить можливості для самореалізації, самоздійснення особистості в межах професії педагог-вихователів дитячого садку, надасть людині цієї професії більше впевненості в собі та слугуватиме запорукою статусності цього виду професійної діяльності у майбутньому.

Досліджень феномену професійного самоздійснення в межах різних сфер діяльності людини, зокрема педагогів – вихователів дитячого садку, не здійснювалось, що підкреслює *актуальність* такого дослідження.

В роботах Ф.Н. Гоноболіна [3]; С.В. Кондратевої [8]; В.О. Крутецького [11], Н.В. Кузьміної [12], А.К. Маркової [16], Л.М. Мітіної [17, 18], В.О. Сластеніна [19, 20], І.М. Юсупова [25] та ін. аналізуються педагогічні властивості та професійно значимі якості педагога, як то: любов до дітей, дидактичні особливості, комунікативні вміння, інтелект, особистісні властивості та інше. Сучасна реформа в освіті акцентує увагу не тільки на навчанні дитини, але й на його розвиток - як на шкільному рівні, так і на рівні дошкільного виховання. Це призводить до переорієнтації засобів взаємодії педагогів із дітьми, на заміну авторитарної педагогіки, учбово-дисциплінарної моделі спілкування приходить педагогіка співпраці – взаємодії з дитиною, що передбачає більш індивідуальний підхід та свободу вибору діяльності дитини, гуманність стає головним стрижнем педагогічного мислення.

Виховання дитини можна віднести до найбільш складних видів професійної діяльності, тому що кожна дитина є неповторною індивідуальністю, має особистісні прояви, і такі розбіжності між дітками одного віку і навіть в одній сім'ї, відмічаються кожного дня – дитина росте та розвивається дуже швидко... Педагогіка та психологія дошкільника динамічні та постійно змінюються в залежності від потреб суспільства, але вони не можуть дати точно регламентованих методик, визначити «дозу» виховного впливу на дитину (її зміст, силу, тривалість), яка б дала найбільш позитивний виховний ефект. Тому особистість ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ має визначальну, особливу роль у розвитку дитини. У кожному конкретному випадку, спираючись на власні знання, вміння та досвід, вихователю повинен знати особливості своїх вихованців і сам визначати як, в якій формі, з якою силою і коли він повинен вплинути на дитину, виразити своє ставлення до вчинку дитини, дати оцінку поведінці дитини – тобто, здійснити «виховні» дії. І не просто здійснити, а зробити так, щоб відчути потрібну реакцію від дитини, відповідну емоцію, спонукати до самооцінки, і по можливості – зафіксувати у дитини отриманий позитивний ефект, що в подальшому сформує характер дитини [14, с. 7].

З позицій сучасної гуманістичної педагогіки дитинство розглядається не як підготовка до майбутнього, а як яскраве, справжнє та неповторне життя в сьогоденні. В дошкільному розвитку дитина пізнає багатство духовної і матеріальної культури, повинна надбати специфічні для людини здібності та етичні якості, які мають значення для подальшого становлення особистості. О.В.Запорожець [7] відмічав, що якщо ці найважливіші якості не будуть сформовані у дитинстві, то буде важко, а іноді й неможливо нівелювати недоліки, які виникли, на більш пізніх вікових етапах. Ранній вік – це період формування всіх психофізіологічних процесів, які притаманні людині взагалі. Завдяки пластичності мозку та психіки, дитина має великі потенційні можливості для розвитку, реалізація яких залежить від безпосереднього впливу дорослих, що його оточують. Так звані «діти-Мауглі», своєчасно не отримавши на певних етапах розвитку навичок до мови, спілкування, гри, навіть як правильно їсти, як відомо, не можуть нормально адаптуватися до життя в людському оточенні. Цінність раннього дитинства полягає в тому, що воно дозволяє дитині в індивідуальних та спільних з дорослими заняттях здійснити різні види діяльності – грати, малювати, слухати казки, конструювати, допомагати дорослим та одне одному та ін. Таке різноманіття видів діяльності дає дітям достатньо багато знань, умінь, навичок, а головне – розвиває їх відчуття, мислення, уяву, пам'ять, увагу, волю, етичні якості, прагнення до спілкування з однолітками й дорослими, напрацьовує навички до життя в навколишньому середовищі.

Саме головне - через дитячий садок починається життя людини в суспільстві, й основи суспільних відносин, що закладені вихователями, стають визначальними у подальшому житті дитини. Вихователь дитячого садку займається всебічним розвитком дитини, приділяє увагу фізичному, психологічному та етичному становленню особистості дитини. Він підготує дітей до школи, сприяє розвитку мови, а також навичкам писати, рахувати, малювати, співати та багато іншого. Важливим завданням для вихователя є розвиток позитивного відношення до праці, до оточуючих, вмінням спілкування та інше. Специфіка педагогічної діяльності полягає ще й в тому, що це - діяльність спілкування.

Однією з особливостей педагогічної діяльності є двобічність процесу навчання та виховання, тобто у взаємодії педагога та вихованця – активні обидва учасники. Дитина досить рано починає впливати на дорослого – спочатку своїм криком, капризами змушує дорослих виконувати свої бажання, а потім – із засвоєнням мови і власним практичним досвідом – з'ясовує, що може чинити за власними бажаннями, не слухатися дорослих, набуває досвід опору. Тому вихователь, справжній педагог повинен мати не тільки велике терпіння та наполегливість, але і певний педагогічний такт, винахідливість, чуйність щодо досягнення від вихованця певної поведінки та результатів.

Кожна професія ставить специфічні вимоги до людини, і перш за все, успіх у педагогічній праці залежить від професійних здібностей, професійних знань, умінь, навичок, тобто професійної підготовки. Що ж стосується праці

вихователя, то тут ще треба додати й педагогічне покликання. Покликання - це «яскраво виявлене прагнення людини займатися певним видом діяльності, може проявлятися досить рано, але не є вроджене, формується під впливом конкретних життєвих умов та досвіду» [10,с.36]. В.О. Сухомлинський писав: «Покликання – це маленький паросток таланту, що перетворюється в міцне, могутнє дерево на благодатному ґрунті працьовитості...Покликання творить той, хто творить саму людину – всі, хто її виховує. Але й господар задатків творить своє покликання... Людина – власник свого покликання... Утверджувати в собі покликання – це значить щось робити, щось створювати...» [21, с. 597, 599, 602].

Педагогічне покликання - це глибока віра в можливість успішного виховання кожної дитини, і найчастіше воно виникає у тих, хто відчув на собі позитивний педагогічний вплив. Не менш важливі – педагогічні здібності – індивідуально-психологічні особливості людини, які є одними з необхідних умов успішного здійснення певного виду діяльності при відносно невеликих затратах часу та зусиль. Педагогічні здібності включають у себе ряд головних компонентів, як то дидактичні (навчальні, вміння передавати свої знання іншим), академічні (освітнянські), комунікативні здібності, а також педагогічну уяву та здатність до розподілу уваги (легке переключення з одного об'єкту на інший) [11].

О.І. Щербаков [24] серед найбільш важливих педагогічних здібностей визначає дидактичні, конструктивні (вміння використовувати теоретичні знання на практиці), перцептивні (вміння за виразом обличчя, міміки, жестів, пози судити про душевний стан людини), експресивні (виразність мови і переконань, багатство інтонацій, міміки, жестів), комунікативні (навички спілкування) та організаторські. Він вважає, що до особистісної структури вчителя повинні входити загальногромадські якості, соціально-перцептивні, етико-психологічні, індивідуально-психологічні особливості, практичні вміння і навички.

Зміст професії «вихователь дитячого садку» складається з наступного. Вихователь займається освітою дитини від 3 до 6 років, його вихованням, навчанням та розвитком. Розвиток дитини безпосередньо пов'язаний зі станом його здоров'я – кожне захворювання негативно впливає на загальний розвиток дитини, тому охорона та зміцнення здоров'я є одним із найважливіших завдань виховання в ранньому дитинстві. Вихователь проводить фіззарядку, заняття з розвитку мови, навичок усного рахунку, читання, малювання, ліплення, природознавства. Розвиває у дітей психологічні властивості та соціальні якості, як то: пам'ять, увагу, мислення, кмітливість, ініціативність, навички спілкування. Знайомить з етичними і естетичними нормами поведінки в суспільстві. В той же час, вихователь організовує дозвілля дітей у садку (гра, прогулянка, свято, екскурсії та інші заходи). Розвиває культуру живлення, допомагає та вчить одягатися - роздягатися для прогулянок і сну. Вихователь несе відповідальність за життя та здоров'я дітей протягом перебування дитини в садочку. Також вихователь проводить індивідуальні консультації з батьками щодо особливостей поведінки та розвитку дитини.

Такий перелік обов'язків потребує від вихователя певних властивостей як особистості та людини. Так, зокрема, вихователь повинен бути уважним, відповідальним, чуйним, тактовним, товариським, терплячим, проявляти схильність до роботи з дітьми. Бажано мати хорошу пам'ять, увагу, високі комунікативні здібності. Потрібні загальна культура, ерудиція, грамотна і виразна мова, добре поставлений голос, уміння керувати колективом. Також потрібні стресостійкість, уміння контролювати свою поведінку та емоції, міцна нервова система, тому що робота вихователя хоча і не супроводжується підвищеними фізичними навантаженнями, але протікає в умовах постійного психоемоційного напруження. Окремо слід зазначити про необхідність творчих, навіть акторських здібностей, щоб привернути та утримати увагу дітей на заняттях, яскраво пояснювати нові знання.

Велике значення для вихователя мають його індивідуальні особливості, а саме: характер, темперамент, світогляд, інтереси, переконання, моральні та вольові якості, тому що об'єкт його впливу – дитина, яка в процесі розвитку формується не тільки фізично, але і морально. І вихователь керує цими процесами, певною мірою впливає на характер та поведінку вихованця, тому особистість вихователя має особливу соціальну значущість. Професія вихователя дитячого садка – творча, потрібно багато що вміти: співати, танцювати, виразно читати, розповідати вірші. Мова вихователя має бути грамотною, чіткою, інтонаційною. Дуже важливо вміти утримувати увагу дітей, підібрати потрібні слова для кожного. Все це вимагає значного емоційного напруження, що часто супроводжується емоційним вигоранням, що є негативною стороною праці педагога-вихователя.

Не зайве ще раз підкреслити, що вихователь, як і вчитель, значною мірою, не професія, а покликання, тому при роботі з дітьми потрібні терпіння і велика любов до них. І це суто жіноча професія - для щирих душею, повних розуму та доброти.

Що повинен знати педагог - вихователь? Вихователь працює з дітьми, в системі професій «людина-людина», він повинен знати основи педагогіки та психології, а також психологічні та фізіологічні особливості дошкільника. Знати основи безпеки життєдіяльності, етики і естетики, зміст і принципи організації дошкільного виховання, вміти надати першу допомогу. Знати методи навчання і розвитку дітей, уміти організовувати їх пізнавальну діяльність. Професійні вимоги до особистості сучасного педагога – вихователя включають:

- загальногромадянські якості;
- якості, які визначають специфіку професії вчителя;
- спеціальні знання, вміння і навички за фахом.

Основою професіоналізму вихователя є науково-теоретична та практична компетентність. Професійна компетентність – інтегративне поняття, передбачає відповідні знання та досвід педагога - вихователя, який спроможний прогнозувати результати педагогічних дій, аналізувати їх, коректувати власну діяльність та вдосконалювати її. Сучасні діти більш активні, більш інформовані, тому ви-

хователь повинен також бути активним, здатним до змін, уважним, компетентним, динамічним.

При сучасному стані суспільства зменшилась кількість робочих місць вихователів державних дошкільних закладів, але збільшилась кількість приватних аналогічних закладів, з'явилася потреба у досвідчених гувернантках, нянях, вихователях. Професія стає все більш складною, тому вихователь повинен постійно підвищувати власну кваліфікацію, накопичувати теоретичний і практичний досвід, повинен розвивати власні професійні якості, постійно займатися самоосвітою. Усвідомлення особистісних потенційних можливостей, перспективи професійного росту спонукають людину до постійного пошуку, творчості, тобто самореалізації у професії, що у вищому прояві означає професійне самоздійснення.

Сутність поняття самоздійснення. Проблема самоздійснення пов'язана з особистістю. А.О.Деркач [5,с.11] виділив декілька радикальних змін в сутності ідеї особистісно – професійного розвитку: спочатку ідея розвитку була змінена на ідею формування, особистісно-професійне зростання мало на увазі управління із зовні, що є протиріччям сутності розвитку людини як руху. У подальшому процес особистісно-професійного формування був зведений до інтеріоризації соціальних та предметних норм, потім – стало трактуватися як засвоєння суми знань, умінь, навичок та норм моралі. Сучасний погляд на проблему особистісно – професійного розвитку людини – це «становлення людини, що глибоко знає себе, володіє собою, само розвивається, й само реалізується в гармонії з собою і суспільством [5,с.11].

Життя свідомої людини завжди пов'язане з будь-якою діяльністю, й , обираючи певний вид діяльності, людина визначається професійно, а набуваючи життєвого досвіду - шукає власну дорогу розвитку. В таких умовах стають особливо актуальними такі категорії людського існування як свідомість буття, індивідуальність, самовираження, креативність, аутентичність, розвиток власних можливостей. Поняття самовизначення, само актуалізація, самореалізація, самоздійснення пов'язані, перш за все, з діяльністю людини, певною мірою характеризують процес входження в професію, оволодіння навичками та вміннями професії, досягнення найвищого рівня професіоналізму або майстерності, тобто охоплюють увесь професійний шлях людини.

К.Г.Юнг приділяв значну увагу поступовому характеру розвитку особистості, вказував, що людина постійно прогресує або прагне до прогресу - від менш досконалого до досконалішого. Що є мета розвитку? До якого підсумку рухається людина? Кінцева мета розвитку позначається ним як самоздійснення, що означає максимально повну, завершену диференціацію і гармонійне поєднання всіх аспектів цілісної людської особистості / цит. за [22]. Термін «самореалізація» визначається як прагнення людини удосконалюватися, виражати, проявляти себе в значимій для нього справі. За А.Маслоу, самоздійснення є реалізація людиною своїх здібностей поряд з реалізацією особистісного потенціалу; вона одночасно є і метою, яку прагне досягти люди-

на, і процесом даного руху. Прагнення до самоздійснення є вищим рівнем мотивації особи, природним, закономірним і необхідним процесом життя [15].

В узагальненому визначенні самоздійснення передбачає безперервний рух в напрямках професійного і особистісного зростання. Під професійним зростанням мається на увазі надбання нових знань, умінь, навичок завдяки розширенню нових ситуацій, в яких вони виявляються потрібними. Особистісне зростання супроводжується набуттям життєвого досвіду, наближенням до розуміння і здійснення сенсу власного життя, самопізнанням загальнолюдських цінностей, духовний розвиток та інше. Д.О. Леонть'єв [13], досліджуючи проблеми самореалізації людини, відзначав зв'язок самореалізації з походженням, сутністю та характером творчих сил людини та можливістю їх реалізації в діяльності. Самореалізація за автором – процес, через який опредмечуються сутнісні сили особистості. І.Д. Єгоричева [6] також пов'язує самореалізацію з сутнісними характеристиками людини, нею виділені самовизначення, самовираження, само ідентифікація та інше. В якості головного показника самореалізації виділені дієвість та значущість результатів самоздійснення в діяльності.

Належна увага надається індивідуальності людини [4], за автором тільки індивідуальність самореалізується, само розвивається, а не просто формується; особистість є суб'єктом власного розвитку. Поняття «індивід» та «особистість» не достатні для пояснення, наприклад, вищих здібностей людини, яскравих проявів її творчої активності. Вивчення індивідуальності – це повернення до людини, ставлення до неї не як одиниці суспільства, а як до суб'єкта не тільки діяльності, але й власної долі. В той же час, самореалізацією, саморозвитком можна визначити не будь – який розвиток особистості, а лише такий, що супроводжується високою активністю суб'єкта [4]. Е. В. Галажінський [2] вказує, що можливість самореалізації і є фактом самоздійснення людини, яка вважає, що світ – це не тільки простір для реалізації своїх потенцій та можливостей, а вона сама може активно підбирати такі можливості, котрі дійсно достойні бути втіленими (реалізованими) в житті. Автор відмічає, що можливість вибору означає прийняття на себе відповідальності за власний вибір перед собою та іншими людьми.

Згідно поглядів Л.А. Коростилевої [9,с.21], самореалізація є реалізація «свого власного Я», це здійснення самого себе в житті та повсякденній діяльності, пошук та становлення свого особливого шляху в цьому світі, власних цінностей та сенсу власного існування в будь-який момент часу. Автор вважає, що самореалізація здійснюється тоді, коли людина має міцний спонукальний мотив до особистісного росту. О.В. Четошнікова [23, с.179] відмічає, що проблема самоздійснення сконцентрувалась на вивченні процесів самореалізації, само актуалізації, само детермінації, самовизначенні. Всі ці процеси взаємопов'язані, бо вони розкривають окремі сторони та грані процесу самоздійснення людини. О.І. Алонцева [1] визначає термін «самоздійснення» як результуючу категорію людської життєдіяльності, котра забезпечує саморозкриття, самовдосконалення, само виконання та приводять до

екзистенціональних глибин сутності людини. Автор підкреслює, що наведена категорія формується в процесі життєдіяльності людини.

Тобто, проблема самоздійснення особистості має під собою досить широку теоретичну базу, яка спирається на праці достатньо відомих дослідників, і більшість авторів в само здійсненні розглядають результат реалізації людиною власних потреб та можливостей. Визначено, що самоздійснення – багатограний та складний феномен, який активно розробляється в сучасній психології.

Повнота професійної спрямованості, бажання само реалізуватися, само здійснитися найчастіше починається з виникнення особистісних мотивів, пов'язаних з окремими сторонами змісту певної діяльності, або процесом тривалості, або з якимись зовнішніми атрибутами професії. За певних умов значимими для людини можуть стати багато пов'язаних із професією чинників: її творчі можливості, перспективи професійного зростання, престиж професії, її суспільна значущість, матеріальні, гігієнічні та інші умови праці, відповідність звичкам, особливостям характеру і т. ін. Одна з форм розвитку професійного вдосконалення є збагачення її мотивів, які можна розглядати як сукупність факторів, що підтримують та спрямовують, спонукають людину до активності та дії, тобто визначають поведінку особистості, зокрема, і в професійній діяльності.

Самоздійснення особистості у професії має декілька соціально – психологічних аспектів, найбільш важливими серед яких є:

- професійне самовизначення, тобто обрання професії, що є визначальним та соціально значущим актом у житті людини. Професійне самовизначення вказує на соціальну орієнтованість людини в житті суспільства, соціальних домагань та залежить від системи мотивацій особистості;

- професійна ідентифікація особистості з професією, яка здійснюється в процесі професійної діяльності: а) самовідчуття своєї причетності до відповідного професійного типу людей, соціальної спільноти; б) внутрішнього сприйняття оточуючого середовища, їх цілей, задач, інтересів як важливу складову свого психологічного входження до них; в) практичного та психологічного входження до активної професійної діяльності; г) почуття гордості, задоволення від розуміння необхідності та корисності тієї праці, котрій віддається значна частина часу та енергії;

- професіоналізація властивостей та якостей особистості, як наслідок заняття певним видом професійної діяльності, набуття професійної майстерності та культури, безперервне їх вдосконалення. Процес професіоналізації захоплює всю особистість, спонукає до прояву інтелекту, самостійності, наполегливості, комунікативності, або – навпаки, неуважності, недобросовісності, халатності – призводять до вибіркового підсиленні відповідних якостей. Активна та напружена професійна діяльність позитивно впливає на розвиток особистості.

Критерієм успішності професійного самоздійснення та реалізації у вибраній професії може бути кар'єрне зростання, що, певною мірою, вказує як на наявність компетентності людини, так і на її задоволеність результатом своєї професійної діяльності. Показником особистісного самоздійснення може слугу-

вати збіг (або гармонійне поєднання) бажаних і досягнутих цілей і цінностей, а також емоційна стабільність, яка пов'язана з досягненням (або наближенням) до життєво важливих проблем, позитивні соціальні переживання стосовно норм або ціннісних орієнтацій оточення.

Отже, процес самоздійснення особистості супроводжується як соціально значущими досягненнями (зовнішня складова), так і розвитком у особистісному та професійному напрямках (внутрішня складова). Професійне самоздійснення людини супроводжується повним розкриттям особистісного професійного потенціалу, розвитком здібностей на професійних умінь, «входженням» у професію та «поєднанням» з нею, розповсюдження професійних досягнень іншими. Особистісне самоздійснення професіонала у будь-якій сфері діяльності передбачає наявність проекту власного розвитку, потребу у постійному вдосконаленні, вольові якості щодо досягнення мети, високим рівнем творчості, створення власного життєвого-професійного простору.

Професійне самоздійснення може відбуватися на різних стадіях професійного становлення – все залежить від мотивації особистості, її життєвих прагнень. Процес самоздійснення не може спостерігатися безпосередньо і об'єктивно, можна спостерігати лише його ефекти та результати. Професійне самоздійснення реалізується за закономірностями, що властиві само здійсненню особистості та пов'язані з нею.

На підставі проведеного теоретичного огляду можна зробити наступні **висновки**. Особливості професій діяльності педагога - вихователя дошкільного навчального закладу, вимоги до особистості вихователя дають широке поле стосовно професійного самоздійснення особистості. Розглянуті сутність самореалізації та самоздійснення стосуються творчих особистостей, які спроможні на постійний саморозвиток, що є необхідною професійною якістю вихователя. Професійний саморозвиток - свідомо діяльність, що спрямована на вдосконалення своєї особистості відповідно до професійних вимог, а отже, така діяльність вимагає значного досвіду щодо збагачення вчення і самонавчання і високого розвитку пізнавальних умінь. Все залежить від мотивів та прагнень особистості.

Слід ще додати поради психотерапевта NN стосовно ознак правильності обрання професійного шляху:

- 1) то, чим ти займаєшся, приносить тобі задоволення;
- 2) ти сам(а) не знаєш звідки у тебе беруться сили, на вибрану тобою діяльність;
- 3) твоя діяльність реально є корисною не лише для тебе, але і для інших людей;
- 4) ти відчуваєш, що у тебе є зона особистого і професійного зростання у середині вибраної діяльності;
- 5) ти хочеш удосконалюватися і відточувати свою майстерність у вибраному виді діяльності.

Професійне самоздійснення – це вершина діяльності людини, яка реалізувала власні бажання та здібності, відчула себе як особистість, проживає власне життя у пошуку, творчості та досягненнях.

Література

1. Алонцева А.И. Самоосуществление личности в юношеском возрасте /И.А. Алонцева //Вектор науки ТГУ, серия «Педагогика, психология». – 2011. – № 3. – С. 23-26.
2. Галажинский Э.В. Детерминация и направленность самореализации личности / Э.В. Галажинский //Монография – Томск: Изд-во Том. гос. ун-та. – 2002. – 182 с.
3. Гоноболин Ф. Н. О некоторых психических качествах личности учителя /Ф.Н. Гоноблин // Вопросы психологии. – 1975. – № 1. – С. 100-111.
4. Горностай П.П. Готовность личности к самореализации как психологическая проблема [Электронный ресурс] //hpsy.ru/public/x1359.htm
5. Деркач А.А. Психолого-акмеологические основания и средства оптимизации личностно - профессионального развития конкурентоспособного специалиста/ А.А. Деркач // Научно-практический журнал «Акмеология». – 2012. – № 4 (44). – С. 11-16.
6. Егорычева И.Д. Самореализация как деятельность: К постановке проблемы / И.Д. Егорычева // Мир психологии: Научно-методический журнал. – 2005. – № 3. – С. 11- 32.
7. Запорожец А. В. Некоторые психологические проблемы детской игры / А.В. Запорожец // ж. «Дошкольное воспитание». – 1965. – № 10. – С. 5-10.
8. Кондратьева С.В. Учитель-ученик./С.В. Кондратьева – М. «Педагогика». – 1984. – 80 с.
9. Коростылева Л. А. Психология самореализации личности: затруднения в профессиональной сфере. /Л.А. Коростылева – СПб.: Речь. – 2005. – 222 с.
10. Корчинський Ч.М., Пічко Н.Ф. Вихователь - професія почесна./Ч.М. Корчинський, Н.Ф. Пічко - К.: «Рад.школа». – 2-е видання. – 1984. – 96 с.
11. Крутецкий В. А. Психология: Учебник для учащихся пед. училищ./В.А. Крутецкий — М.: «Просвещение». – 1980. - 352 с.
12. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. /Н.В. Кузьмина - Л.: «Знание». – 1985. – 32 с.
13. Леонтьев Д.А. Самореализация и сущностные силы человека / Д.А. Леонтьев // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / Ред. Д.А. Леонтьев, В.Г. Щур. – М.: «Смысл». – 1997. – С. 156-176. – [Электронный ресурс] <http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=73625>.
14. Люблинская А.А., Кулачковская С.Е. Современный воспитатель. Какой он? / А.А. Люблинская, С.Е. Кулачковская – К.: общество «Знание» Украинской ССР. – 1981. – 64 с. (серия «Педагогическая»).
15. Маслоу А.Г. Мотивация и личность./ А.Г. Маслоу (Перевод Татлыбаевой А. М) – СПб.: «Евроазия». – 1999. – 478 с.

16. Маркова А.К. Психология труда учителя./А.К. Маркова - М.: «Просвещение». – 1993. – 192 с.
17. Митина Л.М. Учитель как личность и как профессионал (психологические проблемы) / Л.М. Митина. – М. : «Дело». – 1994. – 216 с.
18. Митина Л.М. Формирование профессионального самосознания учителя // Л.М. Митина - Вопросы психологии. – 1990. – №3. – С. 58-64.
19. Слатенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки./ В.А. Слатенин – М.: Просвещение. – 1976. – 160 с.
20. Слатенин В.А. Профессионализм педагога: акмеологический контекст. / В.А. Слатенин // Педагогическое образование и наука. – 2002. – №4. – С. 4-9.
21. Сухомлинский В.О. Листи до сина. /В.О. Сухомлинський –// *Вибр.пед твори* в 5-и т. – К.: Рад. школа.- 1979. – Т.3. –1980. – С.7-301.
22. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теория личности. /К.С. Холл, Г. Линдсей (Пер. с англ. И. Б. Гриншпун). – М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс. – 1999. – 592 с.
23. Четошникова Е.В. Оценка жизненного самоосуществления как предмет рефлексивной деятельности человека/ Е.В. Четошникова //Вестник Томского госуд. Университета. – 2007. – № 301. – С. 178-181. [Электронный ресурс] Sun.tsu.ru/mminfo/.
24. Щербаков А. И. Хрестоматия по психологии: Учеб пособие для студентов Х91 пед. ин-тов /Сост. В. В. Мироненко; Под ред. А. В. Петровского. 2-е изд., перераб и доп.- М.: Просвещение. – 1987. – 447 с.
25. Юсупов И.М. Профессиональное самосознание педагога /И.М. Юсупов // Советская педагогика. – 1989. – Т. 12. – С.79-83.

В статье рассмотрены особенности профессиональной деятельности педагога – воспитателя дошкольного учебного заведения и требования к личности воспитателя. Определена суть процесса самореализации и самоосуществления в профессии как сознательная деятельность к постоянному саморазвитию, что является необходимым качеством воспитателя.

Ключевые слова: воспитатель, профессиональная деятельность, профессиональное самоосуществление.

The teachers professional activity features of preschool educational and requirement to their personality are considered in the article. The essence of self-realization and self-fulfillment is certain in a profession as conscious activity to permanent self-development, that is necessary quality of tutor.

Keywords: teacher, professional activity, professional self-fulfillment.